

Tvarus vartojimas: kaip paskatinti vartotojus taisyti sugedusius daiktus?

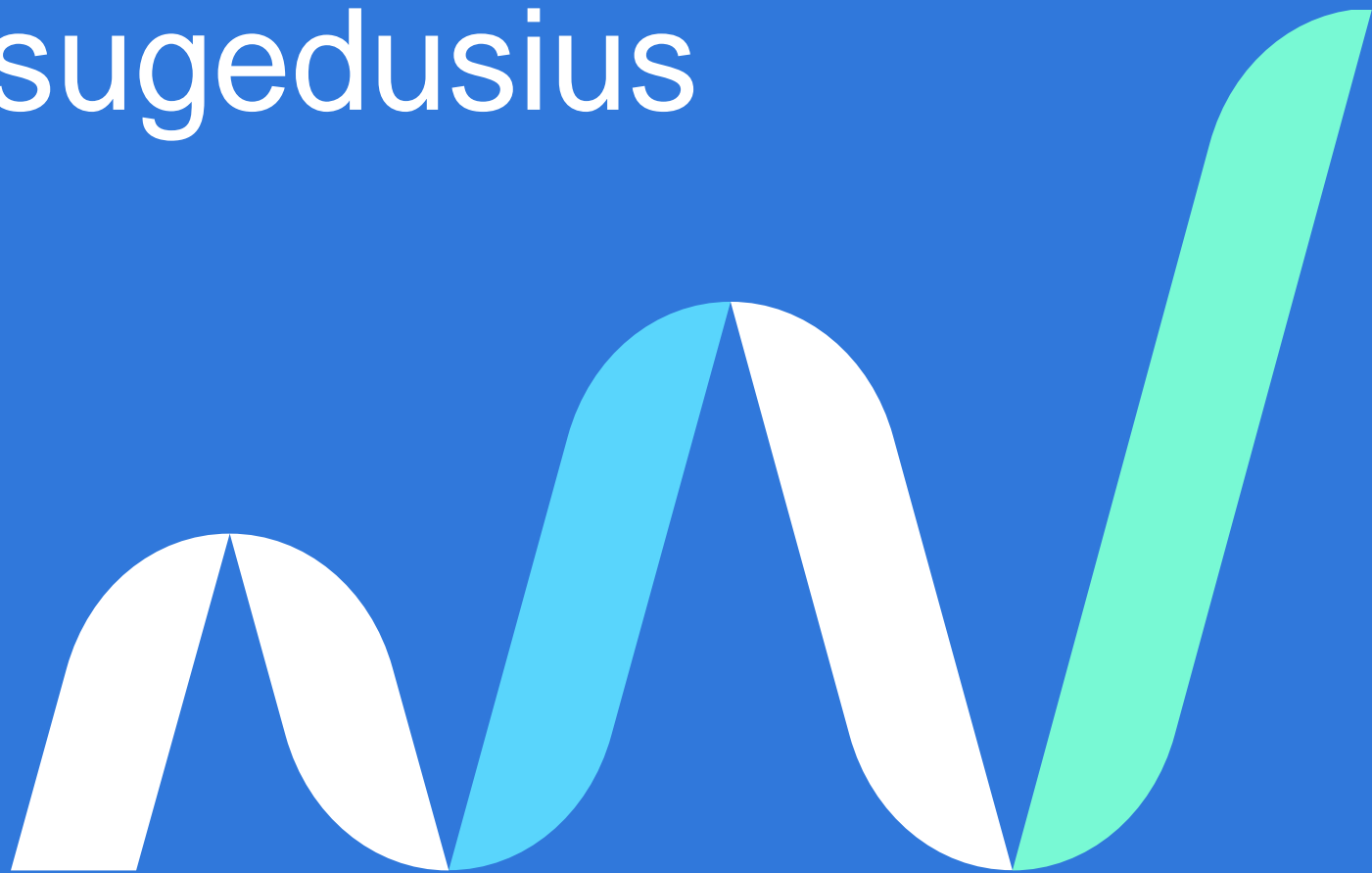
Projekto vadovės:

Gintarė Petrauskaitė
Rūta Kukulskytė

Projekto savininkė:

Asta Godienė

2024 03 01

Jungtinių tautų organizacija: vartojimo lygis iki 2050 m.

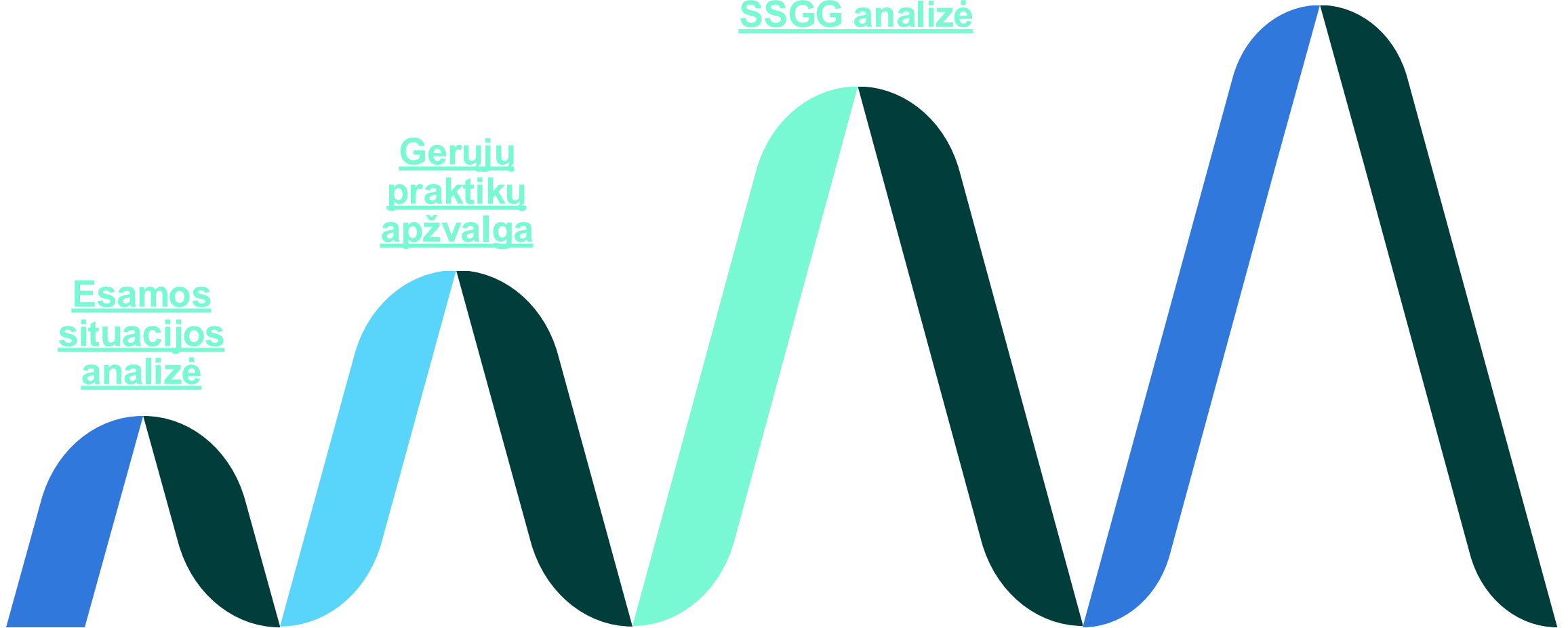
Projekto eiga

Taisymo kainos
kompensacijos
rekomendacijos

SSGG analizė

Gerųjų
praktikų
apžvalga

Esamos
situacijos
analizė

Esama situacija ES ir Lietuvoje

Daiktai gaminami taip, kad juos taisyti ypač sunku ir brangu, arba net neįmanoma.

Teisės taisyti direktyva turėtų paskatinti vartotojus taisyti.

Lietuvoje dar nėra visos vyriausybės (angl. whole-of-government) požiūrio į aplinkosaugos, o taip pat ir taisymo klausimus.

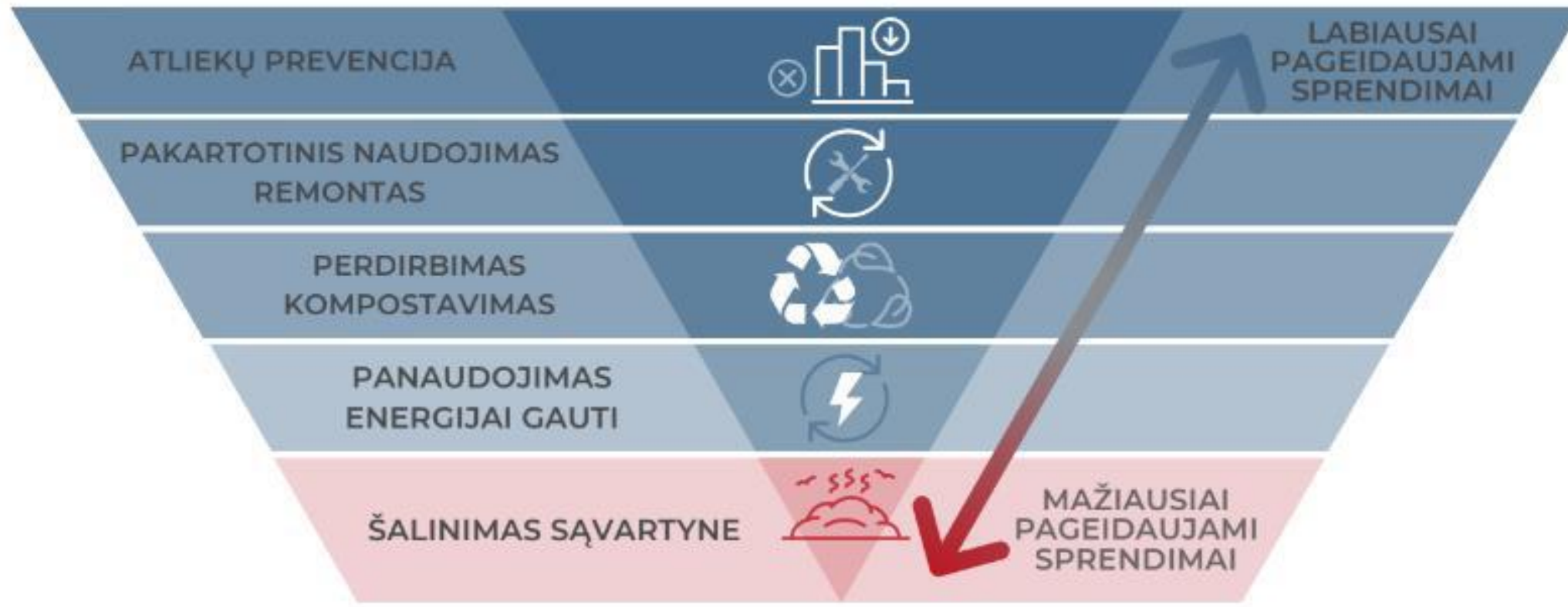

Daiktų paruošimo naudoti pakartotinai tvarka Lietuvoje nėra aiškiai apibrėžta.

Pagrindinė taisymo kliūtis – taisymo kaštai. Vienas veiksmingi ausių skatinimo būdų – taisymo kainos kompensacija.

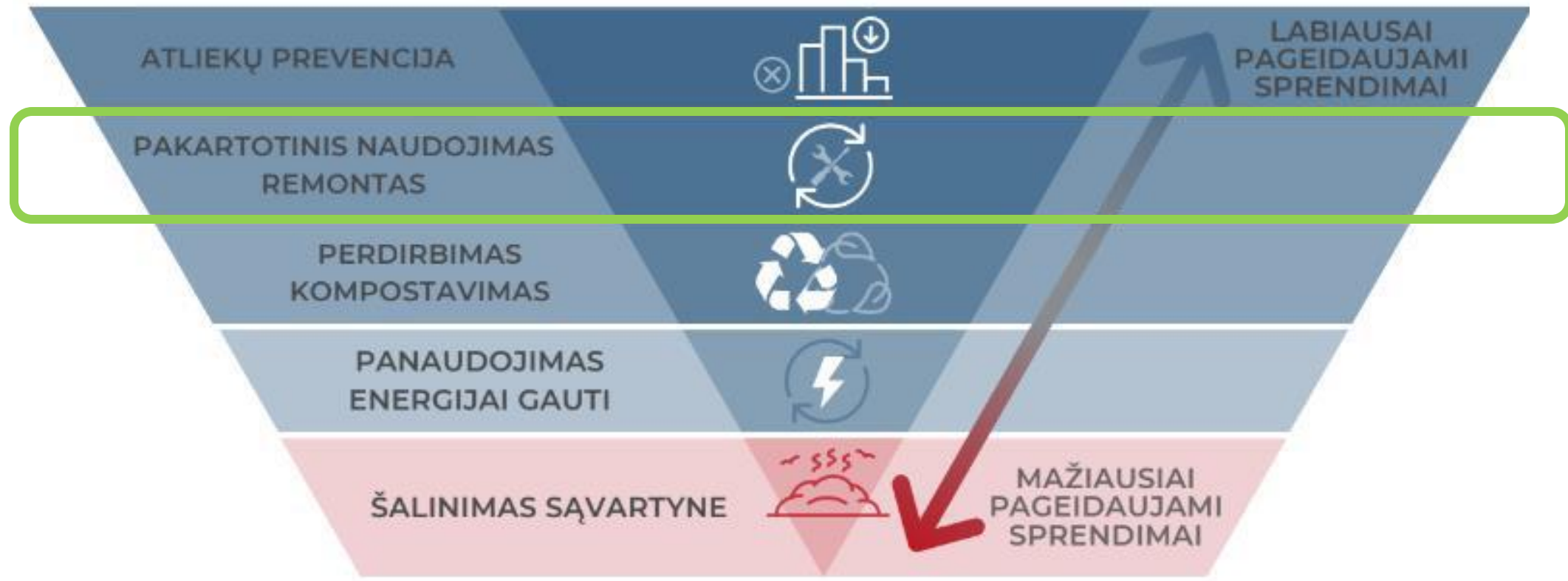
Atliekų prevencijos prioritetai

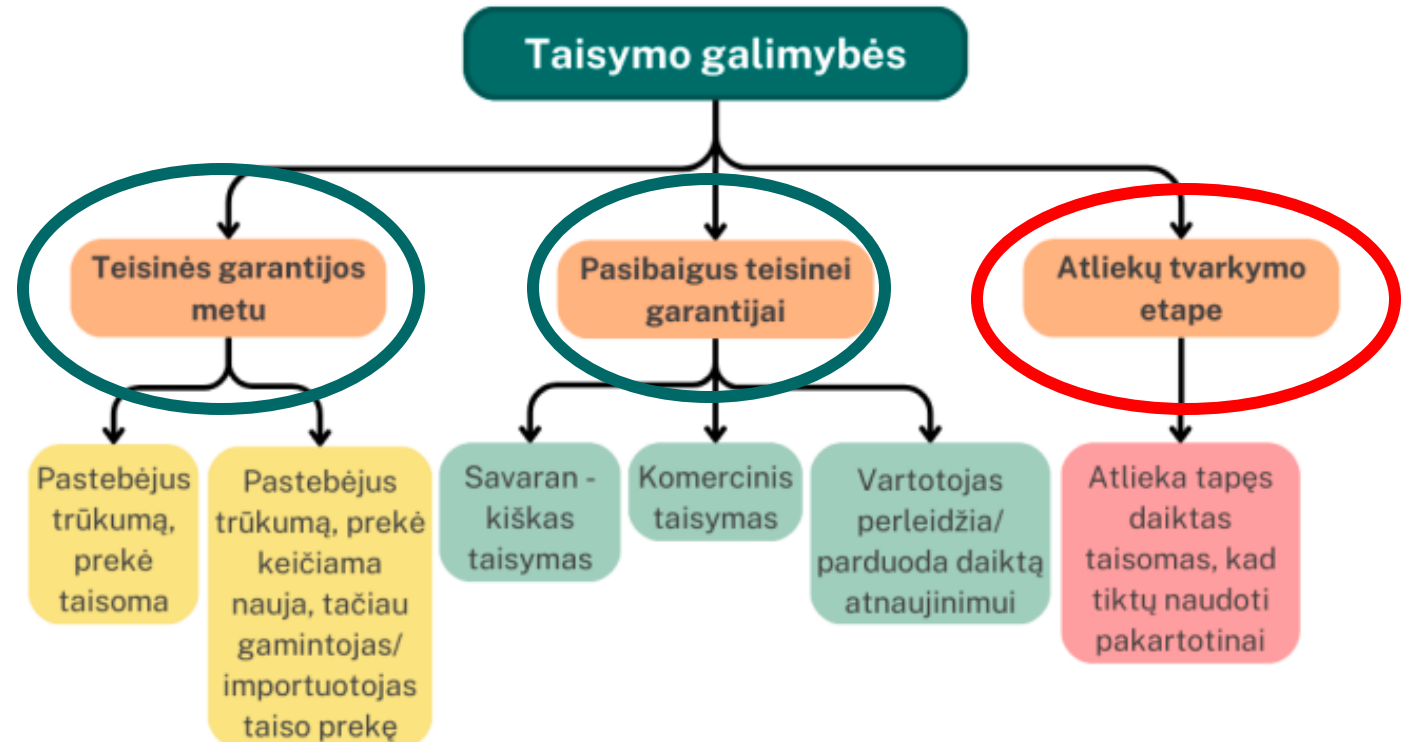
Atliekų prevencija Lietuvoje

- Lietuvos valstybinis auditas 2023 m.
- Aplinkos apsaugos agentūra 2020 m.
- EBPO 2021 m. rekomendacijos

Atliekų prevencijos prioritetai

Teisės taisyti direktyva numato priemones skatinti taisymą teisinės garantijos metu ir pasibaigus teisinei garantijai, tačiau **atliekų tvarkymo etape taisymo skatinamas nenumatomas**. Svarbu plėtoti taisymą ir šiame etape, siekiant mažinti atliekų kiekį, o taip pat ir sudaryti sąlygas vartotojams (ypač ekonomiškai pažeidžiamiems asmenims) pigiau įsigyti paruoštus naudoti pakartotinai daiktus.

Paruošimas naudoti pakartotinai, esminės problemos

- EEĮ atliekų tvarkymo užduočių formuluotės neskatina laikytis atliekų tvarkymo prioritetų

Eil. Nr.	Metai	Elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymo būdas	1 užduoties vykdymo variantas	2 užduoties vykdymo variantas	
				kiekybinė užduotis	kokybinė užduotis
1.	Nuo 2020	Surinkti ir paruošti naudoti pakartotinai, perdirbti ar kitaip naudoti atsižvelgiant į minimalius elektros ir elektroninės įrangos atliekų naudojimo reikalavimus.	75	65	Ekspluatuoti ne mažiau kaip vieną elektros ir elektroninės įrangos atliekų priėmimo vietą. Būtinų elektros ir elektroninės įrangos atliekų priėmimo vietų skaičius priklauso nuo gamintojo ir (ar) importuotojo praėjusiais kalendoriniais metais Lietuvos Respublikos vidaus rinkai verslo tikslais patiekto elektros ir elektroninės įrangos kiekio ir turi būti ne mažesnis kaip viena priėmimo vieta 150 tonų praėjusiais kalendoriniais metais Lietuvos Respublikos vidaus rinkai verslo tikslais tiekto elektros ir elektroninės įrangos. Gamintojo ir (ar) importuotojo, pradėjusio Lietuvos Respublikos vidaus rinkai verslo tikslais tiekti elektros ir elektroninę įrangą einamaisiais kalendoriniais metais, būtinų elektros ir elektroninės įrangos atliekų priėmimo vietų skaičius priklauso nuo gamintojo ir (ar) importuotojo planuojamo einamaisiais kalendoriniais metais Lietuvos Respublikos vidaus rinkai verslo tikslais teikti elektros ir elektroninės įrangos kiekio ir turi būti ne mažesnis kaip viena priėmimo vieta 150 tonų Lietuvos Respublikos vidaus rinkai verslo

Paruošimas naudoti pakartotinai, esminės problemos

- EEĮ atliekų tvarkymo užduočių formuluotės neskatina laikytis atliekų tvarkymo prioritetų

Pagal AAA 2021 m. oficialios atliekų suvestinės duomenis tik **0,3 proc. visų nenaudojamų buitinės ir EEĮ atliekų buvo paruošta naudoti pakartotinai**, kai per tą patį laikotarpį Alytaus RATC, kur veikia PNP sistema („TikoTiks“ centras), pakartotiniam naudojimui paruošė 5,4 proc. surinktų EEĮ atliekų. Galima daryti prielaidą, kad **šalyje pilnai neišnaudojamos PNP galimybės**.

Paruošimo naudoti pakartotinai ir pakartotinio naudojimo užduotys ES šalyse

- **Ispanija** – 3 proc. didelių gabaritų atliekų, 4 proc. telekomunikacijos atliekų, 2 proc. baldų ir tekstilės atliekų grupės paruošimo pakartotiniam naudojimui užduotys. [Daugiau informacijos čia.](#)
- **Belgija** – 2 proc. EEJ paruošimo pakartotiniam naudojimui užduotis. [Daugiau informacijos čia.](#)
- **Prancūzija** – tikslas, kad iki 2030 m. 5 proc. komunalinių atliekų būtų pakartotinai panaudojamos ir paruošiamos pakartotinai panaudoti. [Daugiau informacijos čia.](#)

Paruošimas naudoti pakartotinai, esminės problemos

- EEĮ atliekų tvarkymo užduočių formuluotės neskatina laikytis atliekų tvarkymo prioritetų
- Būtina turėti atliekų tvarkytojo licenciją
- Nėra parengtų reikalavimų, kurie padėtų nustatyti EEĮ, baldų, tekstilės netinkamumą naudoti
- Neišaiškintas atliekų tvarkytojo, gražinančio prekes į rinką, statusas
- Dėl neišaiškintų teisės aktų, baiminamasi nevienodo inspektorių veiklos vertinimo

„TikoTiks“ – daiktų mainų ir paruošimo pakartotiniam naudojimui centras, Lietuva

Kurk LT

- „TikoTiks“ – tai Alytaus Regioninio atliekų tvarkymo centro įsteigtas daiktų mainų ir paruošimo pakartotiniam naudojimui centras
- Čia, mainų stotelėse „Mainukai“ arba tiesiogiai gyventojų į „TikoTiks“, pristatyti daiktai tikrinami, valomi, taisomi ir parduodami už simbolinę kainą
- [Daugiau apie „TikoTiks“](#)

Elektronikos PNP per socialinę iniciatyvą

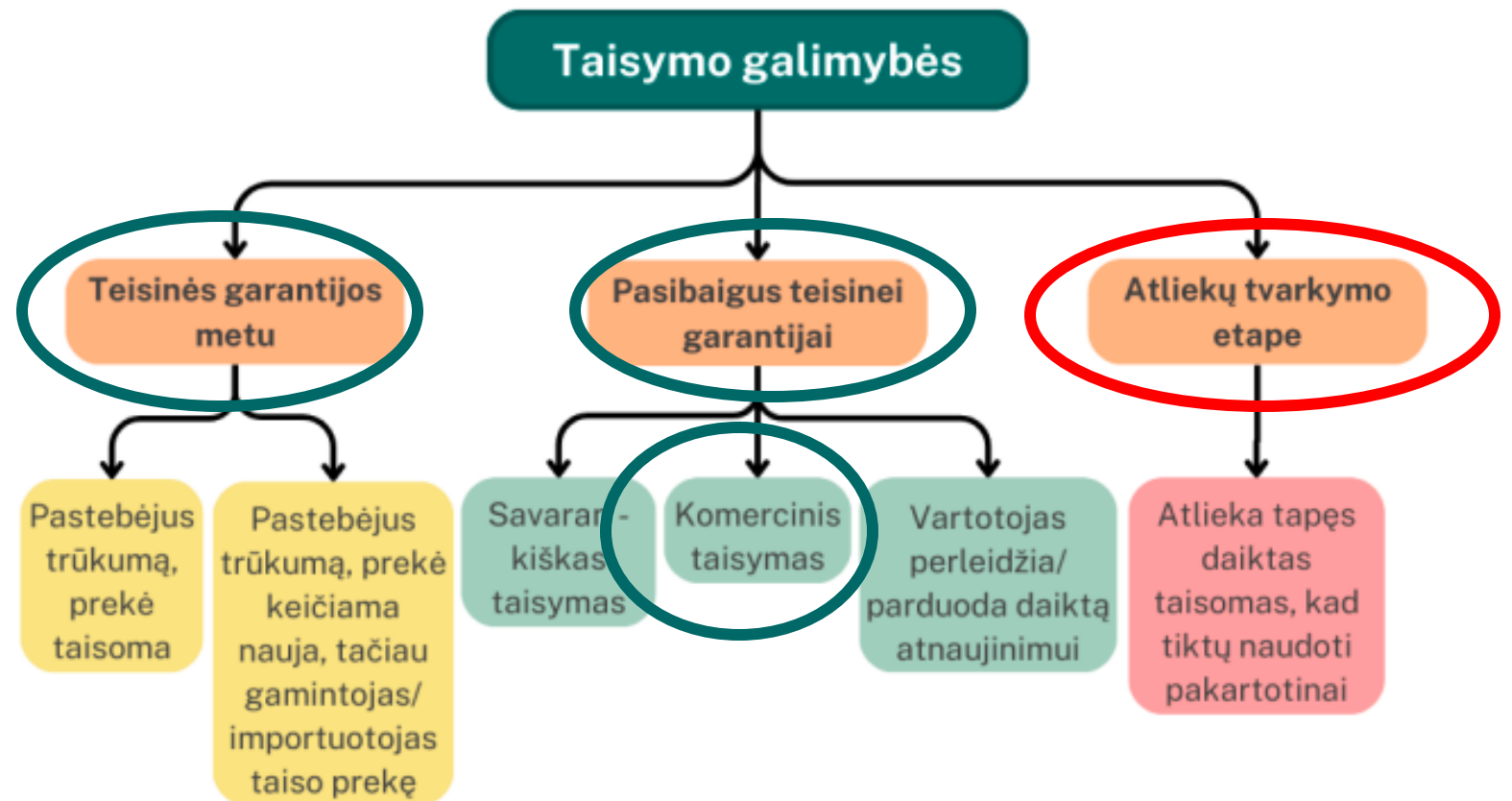
„Man rūpi rytojus“

- „Man rūpi rytojus“ – nebereikalingas buitinės technikos ar elektronikos įrenginiai, kuriuos iš gyventojų surenka „Man rūpi rytojus“ komanda, yra perduodami efektyviam sutvarkymui.
- Prietaisai, kuriuos galima panaudoti pakartotinai, perduodami „Tvarumo naudai“. Jie arba būna iškart gražinami į rinką, arba sutaisomi, paruošiami pakartotiniam naudojimui ir tada gražinami į rinką.
- [„Man rūpi rytojus“ internetinė svetainė](#)
- [„Tvarumo nauda“ internetinė svetainė](#)

Komercinio taisymo skatinimas kaip atliekų prevencijos priemonė

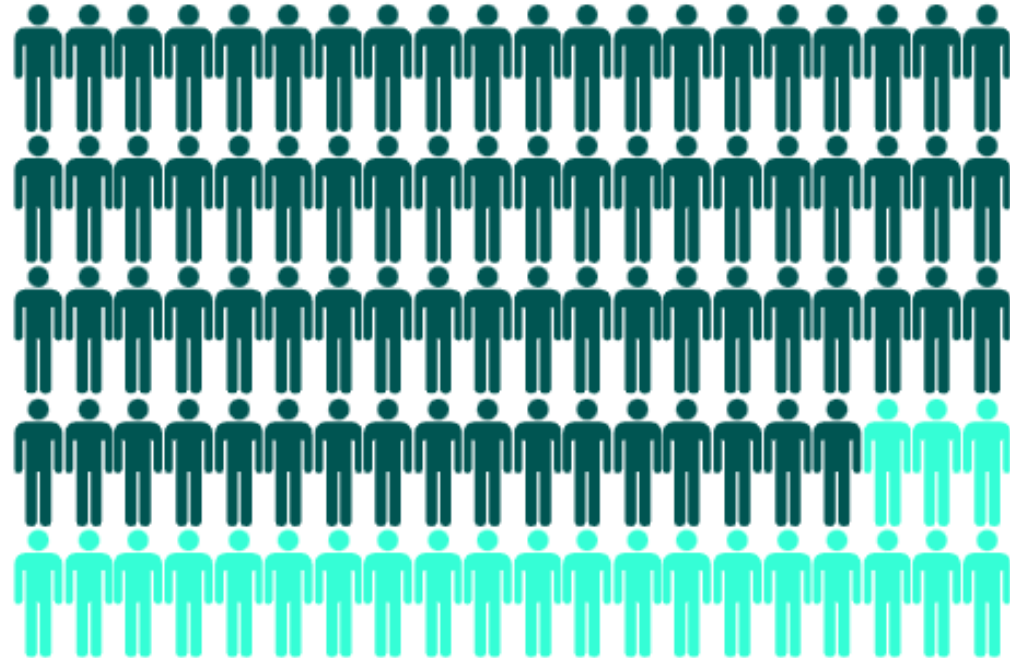
Teisės taisyti direktyva įpareigo šalis nares skatinti taisymą bent viena finansine ar kitokia priemone.

Veiksmingiausias būdas skatinti taisymą yra taisymo kainos kompensacija vartotojams (angl. *repair bonus*).

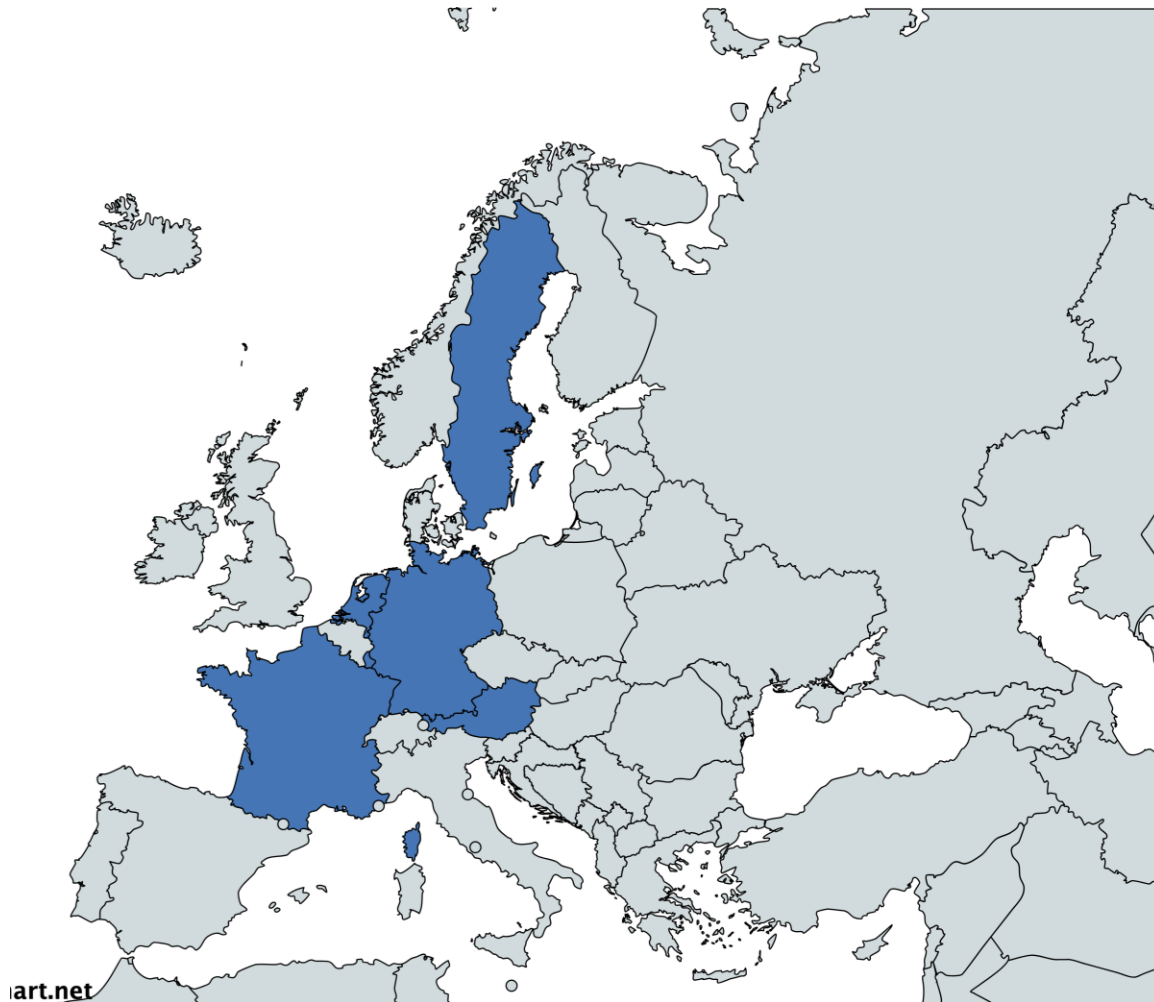

77%

ES gyventojų norėtų
taisyti sugedusius
daiktus

Taisymo kompensacijos ES

6 šalys:

- Vokietija (Tiuringija ir Saksonija);
- Austrija;
- Prancūzija;
- Švedija;
- Nyderlandai (Amsterdamas);
- Liuksemburgas.

Tiuringija (Vokietija)

- Regioninė EEĮ taisymo kompensacija nuo 2021 m.
- Finansuojama valstybės lėšomis
- Per 2021-2022 m. sutaisyta 17 773 EEĮ įrenginių
- Kompensuota taisymų už 3 mln. eurų

**REPARATUR
B+ONUS
SACHSEN**

Tiuringijos pilotinis projektas

- 2.1 mln. gyventojų.

Etapas	Trukmė	Finansavimas taisymo kompensacijoms	Administravimo krūvis ir finansavimas	Kitos materialinės išlaidos
Pilotinio projekto planas	1.5 metų	150 000 eurų	65 435 eurų: projekto valdymas (8 val./sav.) administravimas (16 val./sav.).	20 565 eurų
Faktinis pilotinio projekto įgyvendinimas	0.5 metų	500 000 eurų	65 435 eurų projekto valdymas (20 val./sav.) ir administravimas (24 val./sav.)	20 565 eurų

Austrija

- Nacionalinė EEĮ taisymo kompensacija
- Finansuojama ES fondo lėšomis
- Pirmasis metais kompensacija išmokėta 560 000 kartų

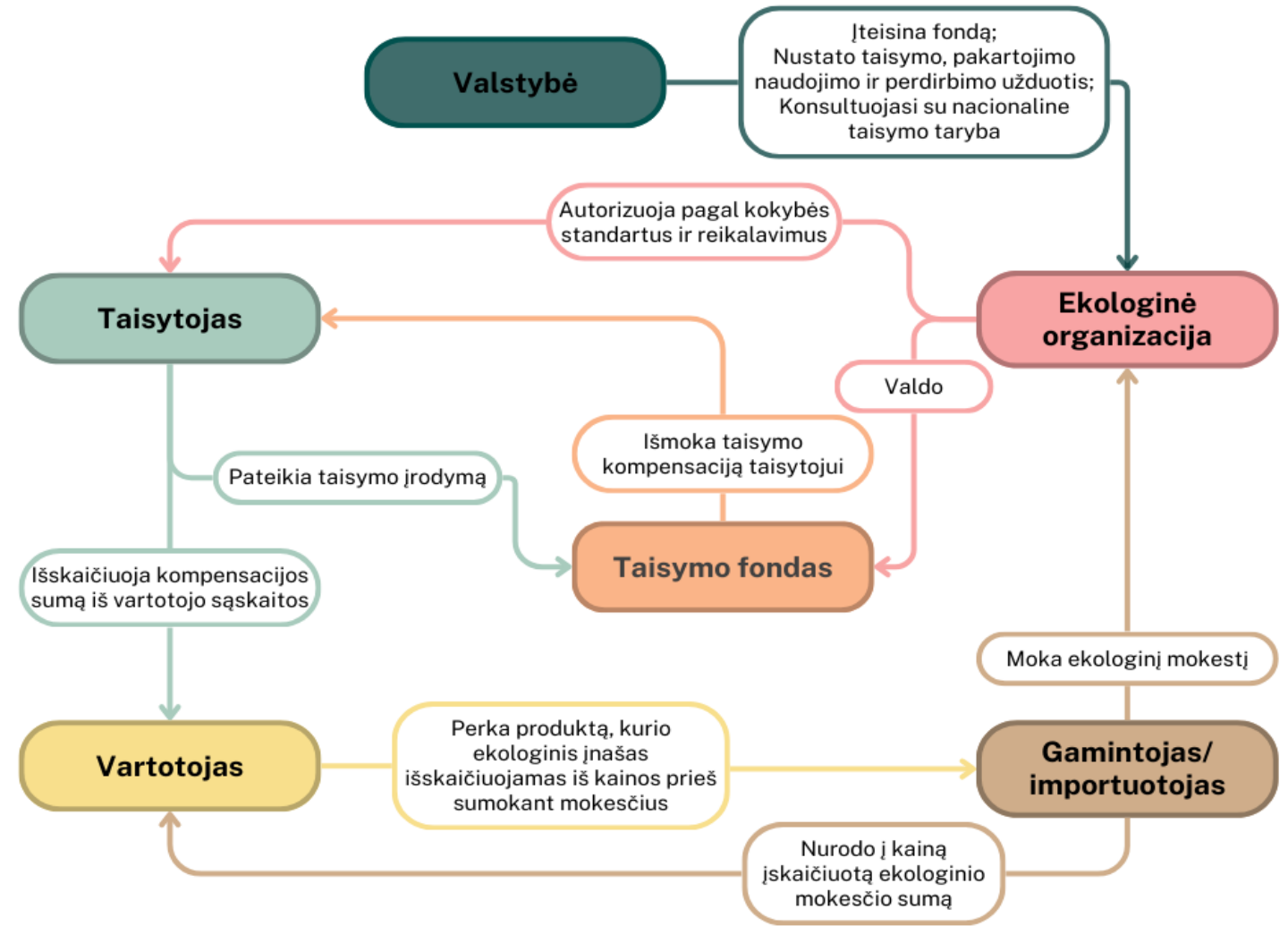
Eine Initiative des
Bundesministerium
Klimaschutz, Umwelt,
Energie, Mobilität,
Innovation und Technologie

Finanziert von der
Europäischen Union
NextGenerationEU

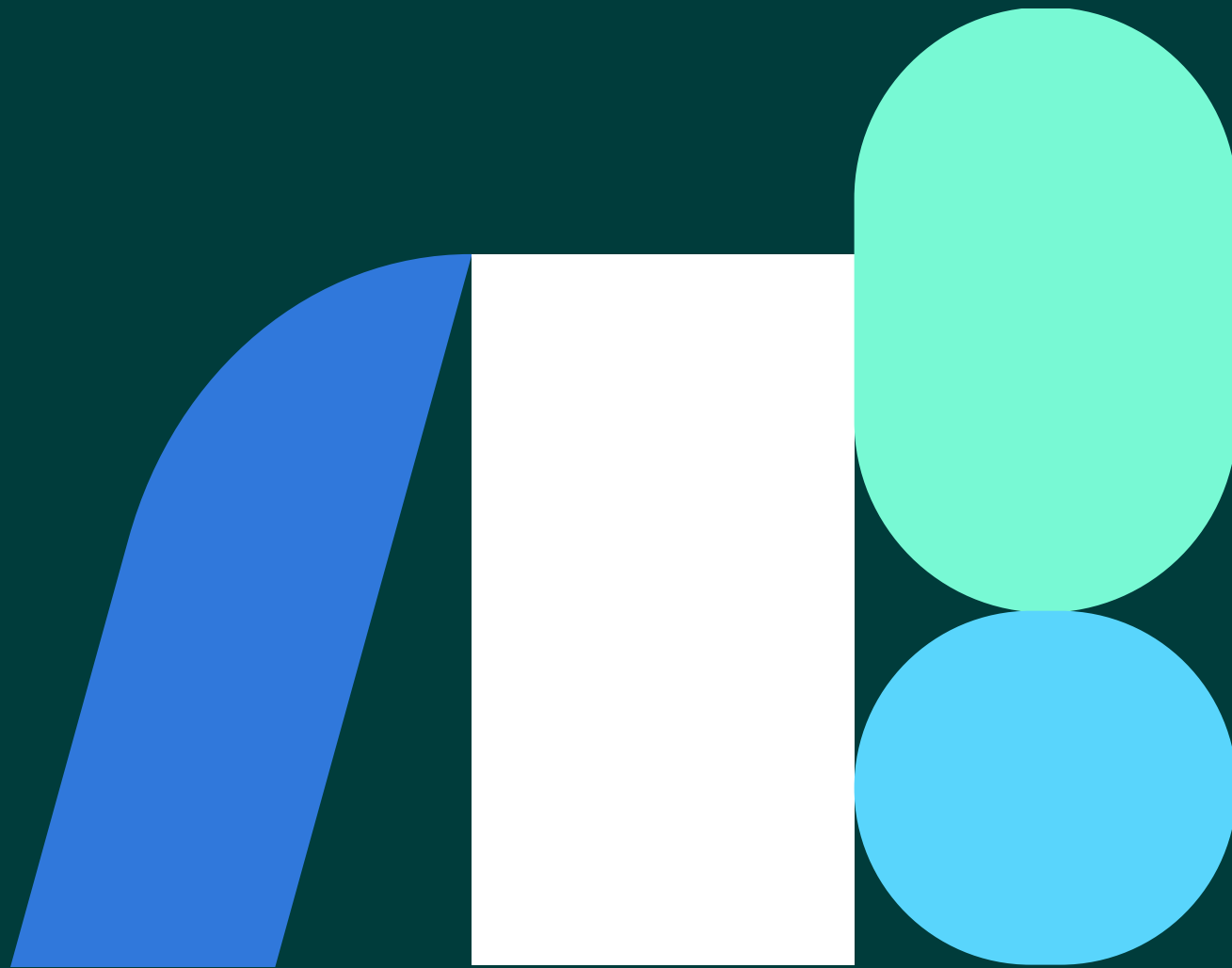

Prancūzija

- Nacionalinė EEĮ ir tekstilės, avalynės taisymo kompensacija
- Per pirmus metus išmokėta 165 000 kompensacijų

Rekomendacijos taisymo kompensacijai vartotojams

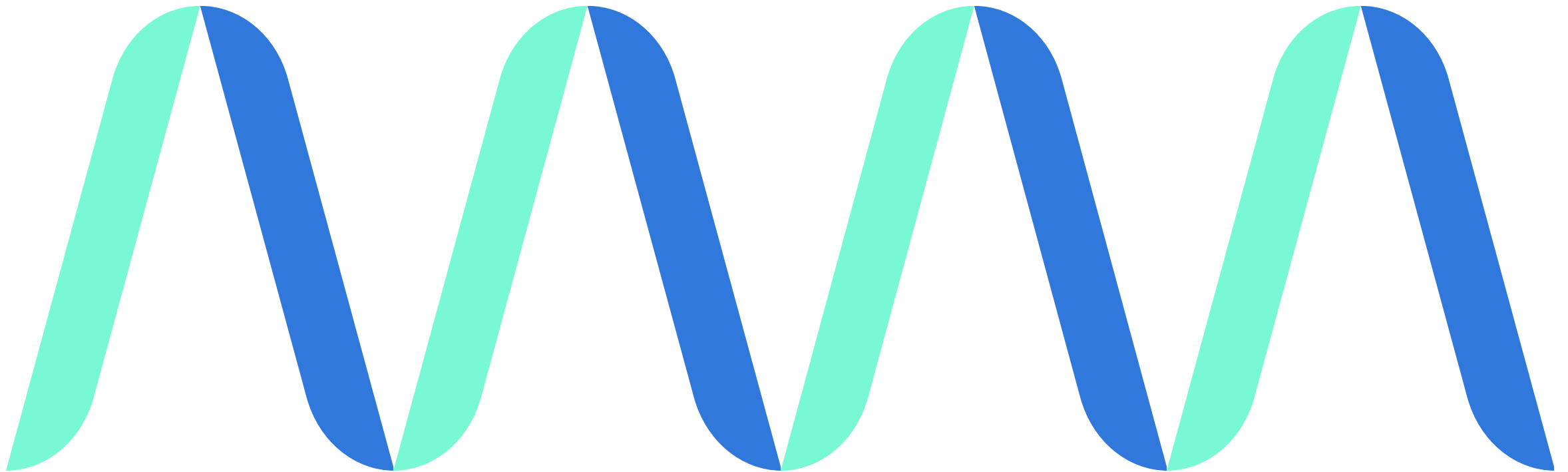
DGA mokesčio transformavimas

**Mokesčių
panaudojimas atliekų
prevencijai**

Mokesčių dydis

Eko-moduliacija

**Mokesčių
valdymas**

Didesnės gamintojo atsakomybės mokestis dažnai nesudaro nė vieno procento galutinės gaminio kainos, taigi nepasireiškia jo nukreipiamasis poveikis (vartotojai nėra motyvuojami pirkti tvaresnius gaminius, o gamintojai nemotyvuojami užsiimti tvaresnėmis gamybos praktikomis)

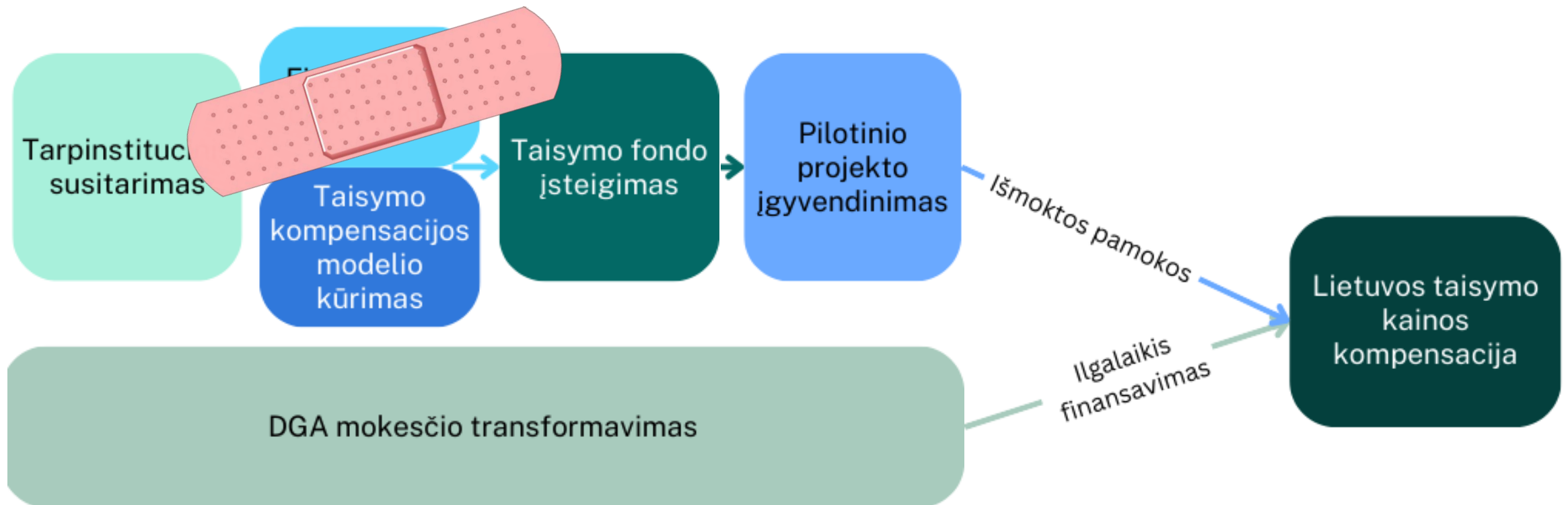

Rekomendacijos

Rekomendacijos

Finansiškai tvariausias ir etiškai teisingiausias būdas finansuoti taisymo kompensaciją vartotojams yra iš didesnės gamintojo atsakomybės mokesčių

Ačiū

Kurk LT

Padirbtuvės

Restorė

TEXTALE

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

Refurbas

360°
KŪRYBOS KAMPAS

Tvarus vartojimas: kaip paskatinti vartotojus taisyti sugedusius daiktus?

Daugiau informacijos www.kurklt.lt

Projekto vadovės:

Gintarė Petrauskaitė, gintare.petrauskaite@kurklt.lt

Rūta Kukulskytė, ruta.kukulskyte@kurklt.lt

